
Weidevogelcompensatieplan Houten

**Compensatieplan ten behoeve van het verlies van de weidevogels
in Meerpaal-Zuid**

21 januari 2011

Verantwoording

Titel	Weidevogelcompensatieplan Houten
Opdrachtgever	Gemeente Houten
Projectleider	Frank Aarts
Auteur(s)	Roland van der Vliet
Tweede lezer	Frank Aarts, projectleider
Projectnummer	4755283
Aantal pagina's	39 (exclusief bijlagen)
Datum	21 januari 2011
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale versie. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Colofon

Tauw bv
afdeling Water
Australiëlaan 5
Postbus 3015
3502 GA Utrecht
Telefoon +31 30 28 24 82 4
Fax +31 30 28 89 48 4

Dit document is eigendom van de opdrachtgever en mag door hem worden gebruikt voor het doel waarvoor het is vervaardigd met inachtneming van de rechten die voortvloeien uit de wetgeving op het gebied van het intellectuele eigendom. De auteursrechten van dit document blijven berusten bij Tauw. Kwaliteit en verbetering van product en proces hebben bij Tauw hoge prioriteit. Tauw hanteert daartoe een managementsysteem dat is gecertificeerd dan wel geaccrediteerd volgens:

- NEN-EN-ISO 9001

Kenmerk R001-4755283RVJ-ibs-V04-NL

Inhoud

Verantwoording en colofon	3
1 Inleiding.....	7
1.1 Aanleiding.....	7
1.2 Doel	7
1.3 Leeswijzer	7
2 Samenvatting van de weidevogelwaarden van Meerpaal-Zuid	9
2.1 Resultaten weidevogelinventarisatie	9
2.2 Interpretatie van de resultaten.....	9
3 Aanpak weidevogelcompensatie – algemene maatregelen	13
3.1 Inrichtingsmaatregelen	13
3.1.1 Goede bodemfauna en grondwaterstand	13
3.1.2 Plasdras situaties	13
3.1.3 Openheid	14
3.2 Beheermaatregelen.....	14
3.2.1 Kruidenrijk grasland en mozaïekbeheer	14
3.2.2 Late maaidatum.....	15
3.2.3 Beweiding in het voorjaar en het najaar	15
3.3 Monitoring.....	15
3.3.1 Broedparentelling	15
3.3.2 Alarmtelling.....	16
4 Opzet van het compensatieplan voor Meerpaal-Zuid	17
4.1 Stap 1: Overlegfase.....	17
4.2 Stap 2: Inventarisatiefase	17
4.2.1 Actuele broedvogeldichtheden	17
4.2.2 Abiotiek.....	17
4.2.3 Toekomstplannen	18
4.3 Stap 3: Inrichtingsfase	18
5 Uitwerking weidevogelcompensatie Meerpaal-Zuid	19
5.1 Uitgangspunten	19
5.2 Inventarisatie van informatiebehoefte	20
5.3 Invulling informatiebehoefte	20

5.3.1	Beschrijving gebied	20
5.3.2	Actuele broedvogeldichtheden	21
5.3.3	Abiotiek.....	21
5.3.4	Toekomstplannen	23
5.3.5	Ligging van huidige beheerpakketten.....	24
5.4	Locatie van relevant compensatiegebied	25
5.4.1	Aansluiten bij kerngebieden	25
5.4.2	Aansluiten bij ligging Meerpaal-Zuid	26
5.4.3	Aansluiten bij ligging beheerpakketten.....	26
5.4.4	Aansluiten bij toekomstige ontwikkelingen	26
5.4.5	Aansluiten bij beschikbaarheid van gronden.....	26
5.5	Voorstel tot inrichting en beheer van compensatiegebied.....	27
5.5.1	Opties voor Eiland van Schalkwijk West versus Eiland van Schalkwijk Oost.....	27
5.5.2	Organisatie	28
5.5.3	Haalbaarheid	30
5.6	Financiën.....	30
5.6.1	Kosten voor verwerving of verpachting van gronden	31
5.6.2	Kosten voor inrichtingsmaatregelen	31
5.6.3	Kosten voor beheermaatregelen	31
5.6.4	Overzicht van kosten	31
5.6.5	Uitwerking van een mogelijk beheerscenario.....	34
6	Conclusies en aanbevelingen	37
6.1	Conclusies	37
6.2	Aanbevelingen.....	37
7	Literatuur.....	39

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In 2010 is gerapporteerd over de ecologische gevolgen van de herinrichting van het gebied Meerpaal-Zuid te Houten. Uit dit rapport kwam naar voren dat de Meerpaal-Zuid rijk is aan weidevogels. De gemeente Houten heeft aan Tauw een vervolgopdracht gegeven om een compensatieplan te schrijven voor de verdwijnende waarden aan weidevogels van dit gebied. Het compensatieplan is in dit rapport nader uitgewerkt.

De grootte van Meerpaal-Zuid is circa 62 ha, waarvan een aanzienlijk deel geschikt is voor weidevogels. De Veerwagenweg verdeelt Meerpaal-Zuid in een westelijk en een oostelijk deel. Het westelijke deelgebied bestaat enerzijds uit een gedeelte dat ingeklemd ligt tussen bomenrijen en bebouwing en daarom zeer ongeschikt is voor weidevogels [Tauw, 2010], en een deel van circa 30 ha ten zuiden van deze bebouwing. Het oostelijke deelgebied is 25 ha groot. Het oostelijke deelgebied grenst ten oosten aan een biezenveld dat zich dus buiten het plangebied Meerpaal-Zuid bevindt. Het biezenveld dient echter wel als foerageergebied voor weidevogels van binnen het plangebied. Daarnaast broeden verschillende paren van diverse weidevogelsoorten binnen het biezenveld.

1.2 Doel

Doel van dit rapport is om een geschikt gebied voor te stellen waar compensatie voor de verdwijnende waarden aan weidevogels in Meerpaal-Zuid kan plaatsvinden. Daarnaast vindt een korte inschatting van de haalbaarheid van het plan plaats.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een korte samenvatting van het eerdere rapport voor zover het de broedende weidevogels in Meerpaal-Zuid betreft. In hoofdstuk 3 wordt in het algemeen weergegeven wat de eisen zijn die weidevogels aan hun broedplaats stellen, en hoe daarop kan gestuurd worden via inrichting en beheer. Hoofdstuk 4 geeft kort aan hoe het proces is verlopen om tot een verantwoorde selectie van een weidevogelcompensatiegebied te komen. Dit wordt in hoofdstuk 5 concreet ingevuld. Hoofdstuk 6 is tenslotte een concluderend hoofdstuk.

Kenmerk R001-4755283RVJ-ibs-V04-NL

2 Samenvatting van de weidevogelwaarden van Meerpaal-Zuid

2.1 Resultaten weidevogelinventarisatie

In 2010 zijn de weidevogels in de Meerpaal-Zuid geïnventariseerd. De natte omstandigheden in het vroege voorjaar vormden een optimaal uitgangspunt voor een relatief hoog aantal territoria van broedende weidevogels. Tijdens de inventarisatie werden acht weidevogelsoorten aangetroffen, met als meest in het oog springende soorten Slobeend, Tureluur en Grutto.

Dichtheden van de acht aangetroffen soorten zijn samengevat in tabel 1 voor Meerpaal-Zuid als geheel alsmede voor beide deelgebieden afzonderlijk. In de figuren 2 en 3 wordt de ligging van de territoria nog eens weergegeven [uit Tauw, 2010].

Daarnaast werden in de overloop richting het biezenveld (dus buiten het plangebied) de volgende extra aantallen broedparen per soort vastgesteld: Scholekster 1, Kievit 2, Krakeend 4, en Wintertaling 3. Voor alle duidelijkheid: deze aantallen zijn dus niet in de berekende dichtheden voor plangebied en de afzonderlijke deelgebieden in tabel 1 opgenomen.

Tabel 1 Dichtheden per weidevogelsoort (per 100 ha) in Meerpaal-Zuid in 2010.

Soort	Scholekster	Kievit	Grutto	Tureluur	Kuifeend	Krakeend	Slobeend	Wintertaling
Totale plangebied:								
	5,45	58,16	30,89	21,81	7,27	14,54	1,82	10,91
Per deelgebied*:								
Westelijk: 0	39,89	19,95	16,62	0	19,95	0	9,97	
Oostelijk: 12,03	80,19	44,11	28,07	16,04	8,02	4,01	12,03	

*Gebieden worden gescheiden door de Veerwagenweg.

2.2 Interpretatie van de resultaten

Op basis van de aanwezige dichtheden Grutto's, en de aanwezige kritische weidevogelsoorten Slobeend en Tureluur, is de Meerpaal-Zuid een goed grutto-gebied (zie kader voor uitleg). Omdat er naast Slobeend en Tureluur niet met zekerheid territoria van Watersnip of andere kritische weidevogelsoorten konden worden vastgesteld, kan het gebied niet als 'zeer goed' worden aangemerkt. Op basis van dezelfde criteria zijn ook beide deelgebieden afzonderlijk goede gruttogebieden.

Van alle soorten komen in het oostelijke deelgebied hogere dichtheden voor behalve van Krakeend. Ook qua absolute aantallen broedparen is het oostelijke deelgebied voor bijna alle soorten beter dan het westelijke, behalve voor Krakeend (6 broedparen in het westelijke deelgebied en 2 in het oostelijke) en Wintertaling (in beide deelgebieden 3 broedparen).

Per deelgebied is er een kern van voorkomen van weidevogels te onderscheiden. Deze kernen waren geconcentreerd rondom de natste percelen per deelgebied.

De algemene conclusie voor Meerpaal-Zuid luidt dus dat het gebied in 2010 een voor Nederlandse begrippen goed weidevogelgebied was. Zowel de dichtheden van de verschillende soorten, als het soortenspectrum zelf leiden tot deze conclusie.

Figuur 2.1 Tureluur (links) en Grutto (rechts).

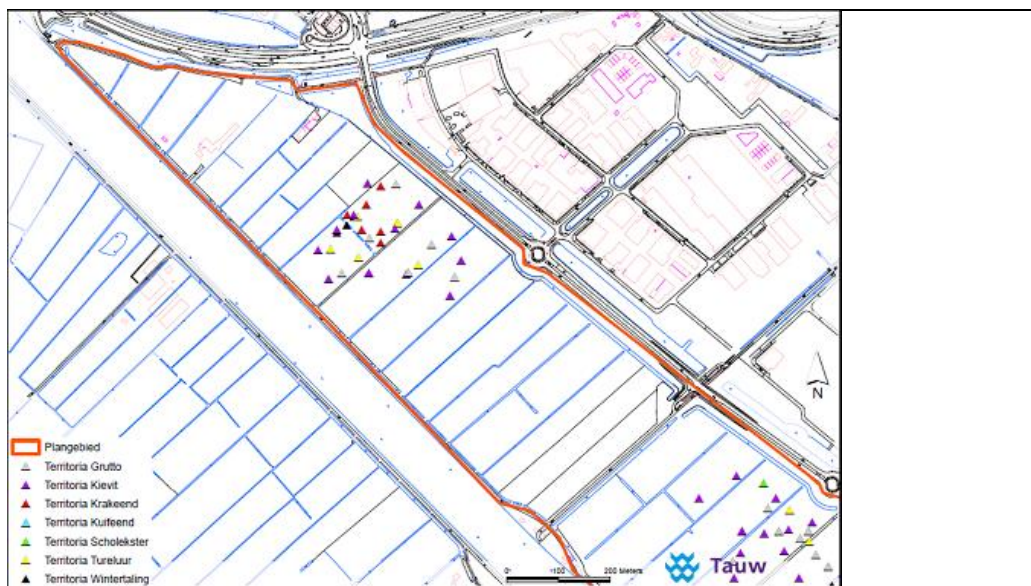
Kader: Gruttogebieden

In het Nederlandse weidevogelbeleid wordt vooral gefocust op de steltlopers onder de weidevogels, namelijk Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur. Daarnaast bestaat de groep weidevogels ook nog uit een aantal eendensoorten (onder meer Krakeend, Slobeend, Wintertaling, Kuifeend) en zangvogelsoorten (Veldleeuwerik, Graspieper en Gele kwikstaart). Naast een focus in beleid op de steltlopers onder de weidevogels, is er ook een focus op soorten die in Nederland het meest zeldzaam broeden, maar deze zijn niet aangetroffen in Meerpaal-Zuid.

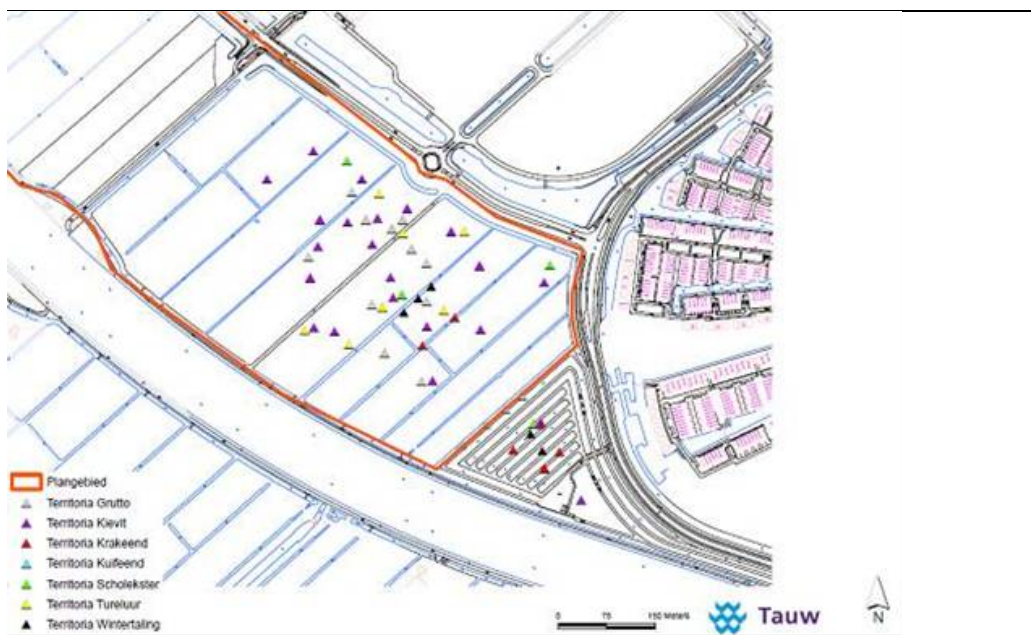
Van deze soorten is de Grutto inmiddels het speerpunt van het Nederlandse weidevogelbeleid geworden. Dit komt niet alleen omdat van de Grutto een aanzienlijk deel van de Europese populatie in Nederland broedt (circa 50 %), maar ook omdat de Nederlandse populatie ernstig in aantal achteruit gaat. Het is daarom niet vreemd dat veel beleid wordt gebaseerd op dichtheden van de Grutto, en veel weidevogelbeheer specifiek voor deze soort wordt geformuleerd. In deze weidevogelvisie worden daarom resultaten getoetst aan de gruttokaart van Nederland (in te zien via www.sovon.nl). Er is daarbij vanuit gegaan dat een gebied dat goed is voor Grutto's ook een goed weidevogelgebied in het algemeen is.

Op basis van de Grutto-dichtheden in Nederland is een onderverdeling gemaakt in zeer goede, goede, redelijke en overige weidevogelgebieden. Bij het onderscheid tussen zeer goede en goede weidevogelgebieden enerzijds, en redelijke en overige anderzijds is het voorkomen van Slobeend, Zomertaling, Tureluur, Watersnip en/of Veldleeuwerik van belang. De aanwezigheid van ieder paar van een van deze vijf soorten geeft een grote meerwaarde aan een gebied.

- Zeer goede Gruttogebieden: In deze gebieden is sprake van een dichtheid van >15 broedparen Grutto's per 100 ha, terwijl er bovendien ten minste vier van de genoemde kritische weidevogelsoorten voorkomen
- Goede Gruttogebieden: In deze gebieden is sprake van een dichtheid van >15 broedparen Grutto's per 100 ha terwijl 0-3 van de genoemde kritische soorten voorkomen, óf van een dichtheid van 5-15 broedparen Grutto's per 100 ha terwijl er bovendien ten minste vier van de genoemde kritische weidevogelsoorten voorkomen
- Redelijke Gruttogebieden: In deze gebieden is sprake van een dichtheid van 5-15 broedparen Grutto's per 100 ha
- Overige gebieden: gebieden met zeer lage dichtheden aan Grutto's (< 5 broedparen per 100 ha) en gebieden waar weidevogels (vrijwel) ontbreken

Figuur 2.2 Broedterritoria weidevogels westelijk deel Meerpaal-Zuid.

Figuur 2.3 Broedterritoria weidevogels oostelijk deel Meerpaal-Zuid.

3 Aanpak weidevogelcompensatie – algemene maatregelen

3.1 Inrichtingsmaatregelen

Een aantal inrichtingsmaatregelen is belangrijk om een goed weidevogel(compensatie)gebied te creëren. Hierbij moet worden opgemerkt dat naast deze inrichtingsmaatregelen nog andere denkbaar zijn.

De voorgestelde maatregelen kunnen uitstralingseffecten naar de omgeving hebben. Er dient daarom vooraf afstemming over de inrichtingsmaatregelen met (terrein)beheerders en grondeigenaren van omliggende terreinen plaats te vinden.

3.1.1 Goede bodemfauna en grondwaterstand

Kansrijke gebieden zijn graslanden of akkers met een goede bodemfauna. Dit betekent dat voor weidevogels niet alleen voldoende voedsel beschikbaar is, maar bovendien dat dit ook goed beschikbaar is. Dit betekent een variatie aan fauna die zowel in de bodem (vooral emelten en wormen) als op de bodem (zoals vliegen en kevertjes) aanwezig is. De bodemfauna is beter beschikbaar als de grondwaterstand in het voorjaar tot circa 20 centimeter onder het maaiveld staat. Daarom is in het voorjaar (april) een stand van circa 20 centimeter minus maaiveld optimaal, terwijl in de maanden mei tot juni de grondwaterstand niet beneden 50 centimeter minus maaiveld moet dalen [Oosterveld & Altenburg, 2005]. Hoewel dit uiteindelijk via beheer wordt gereguleerd, valt deze maatregel toch vooral onder inrichting. Zo kan door aanleg stuwtjes de grondwaterstand al goed geregeld worden. Overigens mogen delen waar weidevogels broeden een lagere grondwaterstand hebben dan de plaatsen waar wordt gevoerd. Voor een praktische uitvoering dient in overleg met het waterschap een keuze worden gemaakt over de aanpak.

3.1.2 Plasdras situaties

Plasdras situaties vormen een belangrijk onderdeel van het leefgebied van weidevogels. In het voorjaar (maart-april) maken weidevogels gebruik van plasdras situaties om te foerageren en te rusten, en ook in het najaar (juli-augustus) worden zij hiervoor gebruikt. Door het water over het grasland te pompen kunnen de percelen plasdras worden gezet. Zij dienen tenminste een maand lang onder water staan om te kunnen functioneren voor weidevogels [Oosterveld, 2009]. Per 100 hectare weidevogelcompensatiegebied is de aanwezigheid van een plasdras perceel van circa 0,5 tot 1 hectare voldoende [presentatie Ernst Oosterveld, download via www.weidevogelbescherming.nl].

Bij aanleg gaat de voorkeur uit naar een perceel van voldoende oppervlakte, dat van nature al lager ligt dan de omliggende graslanden. Zodoende is daar de voorjaarsgrondwaterstand al direct relatief hoog. Als geen geschikte percelen met hoge voorjaarsgrondwaterstanden beschikbaar zijn, kunnen akkers of graslanden geschikt worden gemaakt. Dergelijke percelen hebben dan idealiter een teelaardelaag van minstens 30 centimeter zodat het maaiveld met maximaal 15 centimeter kan worden verlaagd. Als hierop vervolgens een laag van ongeveer vijf centimeter kleiig/lemig materiaal wordt gelegd, blijft het regenwater langer staan. Door conservatief af te graven blijft bovendien een deel van de bodemfauna aanwezig. Op deze manier ontstaat een plasdras situatie waar water op het maaiveld staat. In beide gevallen dient de uitvoering met een beheerder te zijn vastgelegd.

3.1.3 Openheid

Openheid van het leefgebied van weidevogels is van belang. Bij de keuze van een compensatiegebied speelt dat een belangrijke rol. Waar een gebied niet open is, moet eerst worden bepaald of de storende landschapselementen als opgaande begroeiing (bomen, struiken of riet) kunnen worden verwijderd. Voor bomen is dit minder eenvoudig vanwege een eventueel benodigde kapvergunning dan voor bijvoorbeeld riet of struiken. Ook gebouwen veroorzaken een verlies van openheid: zij moeten tenminste op een afstand van 100 tot 175 meter tot aan het compensatiegebied liggen. Als verwijdering en/of sloop niet mogelijk blijkt, moet elders naar een ander geschikt gebied met meer openheid worden gezocht.

3.2 Beheermaatregelen

Hoewel een goede inrichting de basis vormt voor een goed weidevogelgebied, is een graslandbeheer op maat vrijwel even belangrijk. Dit betekent over het algemeen dat geen verschraving van de graslanden moet plaatsvinden en dat er een zogenaamd mozaïekbeheer wordt uitgevoerd. Dit houdt in dat er per gebied een voldoende evenwicht moet zijn tussen gemaaide en niet-gemaaide percelen om zodoende de kuikens van de diverse soorten goede mogelijkheden tot foerageren te bieden. Op deze manier kunnen kuikens opgroeien en kan de populatie in stand blijven. Verder dient er niet te vroeg worden gemaaid en dient bemest te worden met ruige stalmest.

Hieronder worden beheermaatregelen behandeld die de basis vormen voor het weidevogelbeheer. Afstemming van deze beheermaatregelen moeten vooraf met de beheerder(s) worden afgestemd en via een contract worden vastgelegd.

3.2.1 Kruidenrijk grasland en mozaïekbeheer

Kruidenrijk grasland heeft een belangrijke functie voor opgroeiende weidevogels. Het biedt naast schuilmogelijkheden ook voedsel voor de jongen.

Eigenschappen van een kruidenrijk grasland zijn onder meer:

- Gras dient langer dan 18 centimeter te zijn [Oosterveld et al., 2007]
- Grasland kent een voldoende open structuur (zodat weidevogeljongen de mogelijkheid hebben om tussen de vegetatie door te lopen)
- Kruidenrijk grasland bestaat naast Engels raaigras uit de soorten Kruipende boterbloem, Pinksterbloem, Fioringras, Witbol en Reukgras
- Percelen kruidenrijk grasland dienen verspreid door het weidevogelgebied te liggen (mozaïekbeheer), zodat weidevogels een grote keuzevrijheid hebben circa 20 % van het compensatiegebied dient te bestaan uit kruidenrijk grasland

3.2.2 Late maaidatum

Verlate maaidata in graslanden geven weidevogels de kans om eieren uit te broeden en jongen op te laten groeien. De hoogste dichtheden weidevogels worden bij een verlate maaidatum van 15 juni tot 21 juni behaald [van 't Veer et al., 2010]. Met dergelijke maaidata kan het grasland ook voor grasproductie worden gebruikt.

3.2.3 Beweiding in het voorjaar en het najaar

Beweiding van grasland door koeien heeft twee belangrijke functies voor weidevogels: voedselvoorziening (omdat mest insecten aantrekt) en verbetering van de nestgelegenheid (omdat onder druk van het vee pollen worden gevormd die dienen als nestplaats). Beweiding in het voorjaar dient plaats te vinden tot circa april met een maximale dichtheid van 2 koeien per hectare. Beweiding na het broedseizoen is voornamelijk goed voor de pollenvorming in het grasland, en dan kan een hogere dichtheid koeien per hectare benut worden. In weidevogelgebieden wordt een rustperiode van 1 mei tot 1 juli aangehouden. Ruige stalmest bevordert de groei van gras en is goed voor de wormen.

3.3 Monitoring

Monitoring van het project is essentieel om het succes van de genomen maatregelen te kunnen bepalen. Zodoende biedt monitoring de (eventuele) noodzakelijke onderbouwing om in de loop der tijd het proces bij te sturen. Monitoring vindt plaats door het aantal territoriale broedparen vast te stellen (via broedparentellingen) als ook het broedsucces van deze soorten (via alarmentellingen).

3.3.1 Broedparentelling

Tellingen van het aantal territoriale broedparen worden jaarlijks uitgevoerd volgens Teunissen & van Kleunen [2000] en van Dijk [2004]. De getelde aantallen worden omgerekend naar aantallen per 100 ha.

3.3.2 Alarmtelling

De alarmtelling is een telmethode voor het schatten van 'territoriaal succes' van weidevogelparen, en dan met name Grutto en Tureluur (zie Nijland & van Paassen [2007]). Daarbij wordt een territorium van een steltloperpaar succesvol genoemd, wanneer er één of meer jongen vliegvlug worden. Resultaten leiden ertoe dat de effectiviteit van het gevoerde beheer beter kan worden gemeten.

Alarmtellingen worden uitgevoerd met behulp van zichtwaarnemingen van alarmerende ouderparen (met jongen in de nabijheid). De kuikens zelf worden meestal niet gezien. Reproductie in termen van het aantal vliegvlug geworden jongen per broedpaar kan dus niet exact worden berekend, maar ingeschat. Via alarmtellingen zijn in principe grote steekproeven mogelijk, die met andere methoden niet kunnen worden bereikt.

De methode is, vanwege het relatief korte en gepiekte broedseizoen en het duidelijk herkenbare gedrag, vooral geschikt voor de soorten Grutto en Tureluur, maar veel minder voor Scholekster en Kievit (omdat deze soorten een langgerechter broedseizoen en ook een onduidelijker gedrag kennen). Gestart kan worden vanaf begin mei.

4 Opzet van het compensatieplan voor Meerpaal-Zuid

4.1 Stap 1: Overlegfase

In deze fase is een keuze gemaakt welke gebieden in aanmerking komen als compensatiegebied. Meerdere potentiële gebieden aanwijzen is noodzakelijk, omdat vooraf voor de potentiële gebieden onbekend is of de actuele broedvogeldichtheden, de abiotiek en/of toekomstplannen voldoende kansen bieden om voor de waarde van Meerpaal-Zuid te compenseren. Tijdens overleggen zijn tevens de uitgangspunten vastgesteld, waaraan de compensatie (minimaal) moet voldoen. Overleggen die in dit kader hebben plaatsgevonden:

- Op 5 januari 2011 met vertegenwoordigers van de weidevogelbeschermingsgroep "De Houten Snip", i.c. Tijmen Blokhuis, Jan Buys, Paul van Maaren en Peter Peek. De gemeente Houten was hier in de persoon van Koen Helling bij aanwezig
- Op 6 januari 2011 met de weidevogelcoördinator van de provincie Utrecht, i.c. Marcel Gutter. De gemeente Houten was hier in de persoon van Koen Helling bij aanwezig

4.2 Stap 2: Inventarisatiefase

In deze fase is zoveel mogelijk detailkennis over de potentiële compensatiegebieden verzameld, zoals over actuele broedvogeldichtheden, abiotiek (met name grondwaterstand) van potentiële gebieden, en toekomstplannen in en nabij deze gebieden. Indien deze gegevens onbekend of ontoereikend zijn, geven wij aan wat de consequenties hiervan zijn.

4.2.1 Actuele broedvogeldichtheden

De belangrijkste informatie betreft de huidige broedvogeldichtheid in de potentiële gebieden. Als er in de huidige situatie al behoorlijke aantallen weidevogels broeden, is compensatie wellicht niet mogelijk en moet worden uitgeweken naar een ander gebied.

4.2.2 Abiotiek

De eisen die weidevogels stellen hebben betrekking op de twee algemeen geldende ecologische principes ('eten en gegeten worden'). Ten eerste moet ieder individu voldoende voedsel kunnen vinden om in leven te blijven, en ten tweede moet ieder individu niet zelf gegeten worden. Het eerste principe houdt in dat er voldoende voedsel, vooral regenwormen en smelten, beschikbaar is. Vooral weidegebieden met een hoge grondwaterstand leidt tot een hoge voedselbeschikbaarheid, zodat goede weidevogelgebieden vaak relatief vochtige graslanden zijn.

Weidevogels beschermen zich tegen mogelijke predatoren door deze actief weg te jagen. Weidevogels willen dus graag een grote openheid van hun leefomgeving om deze predatoren op tijd te kunnen zien aankomen.

Goede weidevogelgebieden zijn daarom ook weids en open, met relatief weinig landschapselementen. Verder is rust (weinig of geen verstoring) erg belangrijk voor weidevogels.

4.2.3 Toekomstplannen

Voor toekomstplannen binnen de gemeente Houten is de website geraadpleegd. Zodoende is mede de duurzaamheid van de hier voorgestelde compensatie bepaald.

4.3 Stap 3: Inrichtingsfase

In deze laatste fase zijn de inrichtingsmaatregelen uitgewerkt en is tevens een voorstel gedaan voor het te voeren beheer in het nieuwe gebied.

5 Uitwerking weidevogelcompensatie Meerpaal-Zuid

Dit hoofdstuk volgt de drie stappen, zoals die over het opzet van het compensatieplan zijn verwoord (hoofdstuk 4). Bespreking van de beschikbare informatie vindt gescheiden plaats voor drie gebieden, namelijk Meerpaal-Zuid, de twee deelgebieden die het Eiland van Schalkwijk vormen. De spoorlijn door het Eiland scheidt dit gebied in een westelijk deel en een oostelijk deel.

5.1 Uitgangspunten

Om de uitgangspunten binnen het project duidelijk te krijgen, is een aantal overleggen gevoerd. De volgende uitgangspunten zijn hierbij geformuleerd:

- Compensatie is geen wettelijk vereiste maar de gemeente Houten hecht eraan de verliezen aan natuurwaarden van Meerpaal-Zuid, i.c. de broedende weidevogels, te compenseren
- De financiële positie van de gemeente laat het niet toe dat grondverwerving ter compensatie van broedgebied voor weidevogels kan plaatsvinden. Daarvoor zal een andere vorm van compensatie moeten worden gevonden. Concreet betekent dit dat alleen compensatie via inrichting en/of beheer kan plaatsvinden
- De oostkant van het oostelijke deel van Meerpaal-Zuid wordt zoveel mogelijk intact gelaten. Daarmee blijft een zone grasland beschikbaar als foerageerterrein. Het restant is echter nadrukkelijk niet meer geschikt voor weidevogels om te broeden gezien het kleine oppervlak
- Omdat dus het weidevogelterrein Meerpaal-Zuid als broedplaats verloren gaat, moet elders naar compensatiemogelijkheden worden gezocht
- Ligging van het compensatiegebied ligt idealiter zo dicht mogelijk bij de Meerpaal-Zuid vanwege de plaatstrouw van weidevogels
- Compensatie start voor inrichting van Meerpaal-Zuid
- Het gehele (relevante deel van het) gebied Meerpaal-Zuid is geclassificeerd als *goed* Grutto-gebied. Uitgangspunt van de gemeente Houten is om een compensatiegebied te creëren met als kwaliteit *goed* Grutto-gebied
- De Grutto dient als gidssoort. Doelen en resultaten van dit compensatieplan worden getoetst aan de grutto-dichtheden, zoals die in 2010 in de Meerpaal-Zuid aanwezig waren. Er is daarbij vanuit gegaan dat een gebied dat goed is voor Grutto's ook over het algemeen een goed weidevogelgebied is [van 't Veer et al., 2010]
- Middels monitoring wordt getoetst wat het resultaat van de compensatie is en wordt eventueel bijgestuurd

In overleg met de weidevogelwerkgroep “De Houten Snip” blijkt het belangrijkste potentieel geschikte gebied voor weidevogels het Eiland van Schalkwijk te zijn. Het restant weidegebied van de Meerpaal-Zuid wordt in dit rapport alleen meegenomen om de geschiktheid te bepalen voor pleisterende en/of foeragerende weidevogels, maar lijkt meer geschikt om in te richten voor andere groepen als moerasplanten, amfibieën en vogels van wilgenmoeras.

5.2 Inventarisatie van informatiebehoefte

In het vervolg van dit rapport wordt er vanuit gegaan dat het restant van Meerpaal-Zuid ongeschikt wordt voor broedende weidevogels. Extra informatie is dus niet opgevraagd over Meerpaal-Zuid.

Voor het Eiland van Schalkwijk is er de volgende informatiebehoefte.

- Beschrijving gebied (zoals openheid)
- Actuele broedvogeldichtheden
- (Bodem-)abiotiek (m.n. grondwaterstand)
- Toekomstplannen in en nabij het gebied
- Ligging van huidige beheerpakketten

5.3 Invulling informatiebehoefte

Omdat actuele dichtheden weidevogels (2010) verschillen tussen Meerpaal-Zuid en het Eiland van Schalkwijk, kunnen de te compenseren hectaren binnen één compensatiegebied worden gerealiseerd op plekken waar nu op het Eiland van Schalkwijk relatief lage dichtheden weidevogels voorkomen.

5.3.1 Beschrijving gebied

Omdat het koersdocument voor het Eiland van Schalkwijk (zie hiervoor ook paragraaf 5.3.4) het gebied zo treffend omschrijft wordt de tekst uit dit document hier aangehaald:

“Het Eiland van Schalkwijk is een open en groen gebied ten zuiden van de kern Houten. Het wordt aangeduid als eiland omdat het vrijwel geheel wordt omsloten door water, het Amsterdam-Rijnkanaal, de Lek en het Lekkanaal. De overige grenzen worden gevormd door de gemeentegrens van Houten.

Het eiland kent een prachtig en gaaf cultuurlandschap. Het heeft unieke ruimtelijke kwaliteiten, die van betekenis zijn voor het eiland zelf, maar ook voor de omgeving. Zo heeft het eiland sterke landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten en een sterke agrarische identiteit en grondgebruik. Het eiland kent fruitteelt en bosschages, maar bovenal kent het eiland uitgestrekte vlakten weidelandschap met een onaantaste cope-verkavelingstructuur uit de 17e eeuw. Dit areaal aan weidelandschap maakt het eiland zeer geschikt voor melkveehouderij. De landbouw is dan ook de belangrijkste economische drager en landschapsbeheerder.

Over het eiland loopt een gave lintstructuur met boerderijen, woonhuizen, kleinschalige bedrijvigheid en lokale voorzieningen. Deze mix van functies hoort bij de dorpscultuur en -identiteit in de beide kernen Schalkwijk en Tull en 't Waal. Net als de sterke sociale cohesie en het actieve verenigingsleven. Unieke kwaliteiten zijn het feit dat de Nieuwe Hollandse Waterlinie in noord-zuid richting over het eiland loopt en tevens de ligging aan de Lek.”

Het Eiland van Schalkwijk is relatief dun bevolkt, met ongeveer 10 inwoners per hectare.

5.3.2 Actuele broedvogeldichtheden

Informatie (van delen van) het Eiland van Schalkwijk is beschikbaar via de Houten Snip. In Peek & Dijkman (2010) worden voor delen van het Eiland van Schalkwijk aantallen gegeven maar die zijn meer als indicatie te gebruiken.

5.3.3 Abiotiek

Bodemopbouw

Bodemopbouw is gebaseerd op boringen uit het DINO-loket van TNO. Alle drie gebieden kennen een dikke deklaag van ondiep klei en dieper veen, tot maximaal 3 a 10 m in het westelijke deel van het Eiland van Schalkwijk. In het westelijke deel van het Eiland van Schalkwijk wordt de diepere veenlaag direct al afgewisseld met kleilagen. Nog dieper, onder het veenpakket, wisselen dunnere klei- en veenlaagjes elkaar af. Onder deze laag bevindt zich het eerste watervoerende pakket. In alle drie gebieden komen her en der oude stroomgordels voor. Op dergelijke plekken bevindt zich onder de bovenste kleilaag geen veen maar zand. Zie verder tabel 5.1 voor meer details.

Tabel 5.1: Bodemopbouw voor drie relevante gebieden.

Meerpaal-Zuid		Eiland van Schalkwijk oost		Eiland van Schalkwijk west	
Diepte m-mv	Samenstelling	Diepte m-mv	Samenstelling	Diepte m-mv	Samenstelling
0 tot 1 a 2	Klei	0 tot 1 a 4	klei	0 tot 1 a 10	klei
1 a 2 tot 3 a 4	Veen (lokaal zand)	1 a 4 tot 5 a 7	Veen (lokaal zand)	1 a 10 tot 3 a 11	Afwisseling van veen en klei (lokaal zand)
3 a 4 tot 5 a 7	Afwisselend dunne klei en veenlaagjes	5 a 7 tot circa 8	Afwisselend dunne klei en veenlaagjes	>3 a 11	zand
>5 a 7	Zand	> 8	zand		

Grondwaterstanden

De grondwaterstanden in de gebieden zijn afhankelijk van de locatie binnen het deelgebied (Figuur 5.1). In Meerpaal-Zuid komt grondwatertrap III en V voor (zie kader voor de betreffende grondwaterstanden). In het oostelijke deel van het Eiland van Schalkwijk grondwatertrappen II, V en VI en in het overige deel van het Eiland van Schalkwijk II, III, IV en VI.

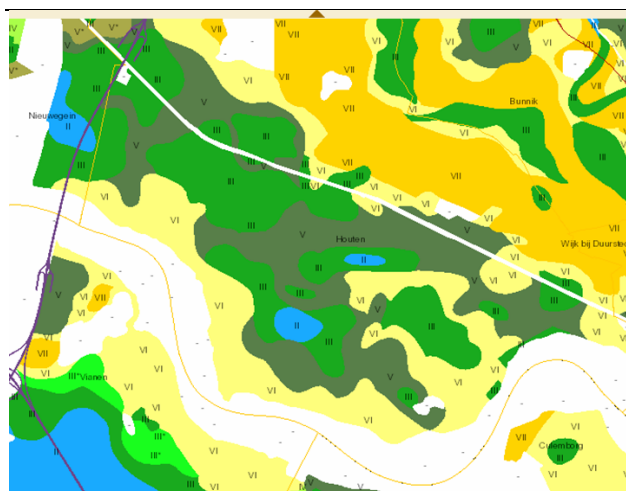
Tabel 5.2: Gemiddelde, gemiddeld laagste (glg) en gemiddeld hoogste (ghg) grondwaterstand.

Peilbuis	Maaiveld (m NAP)	Filterdiepte (m NAP)	Gemiddelde (m NAP)	GLG (m NAP)	GHG (m NAP)
Meerpaal-Zuid					
B38F0703	1,23	-1	-0,29	-0,41	-0,12
B39A0016	1,58	-6,7	0,28	0,11	0,51
Eiland van Schalkwijk (oost)					
B39A0332	5,16	-1,6	2,23	1,45	3,34
B39A0384	2,50	1,34	1,25	0,94	1,77
B39A0385	2,39	-0,48	1,28	1,05	1,58
Eiland van Schalkwijk (west)					
B38F0311	1,84	-8,16	0,8	0,57	1,10
B38F0512	0,86	-4,95	0,23	0,10	0,34
B38F0574	3,12	-7,88	0,68	0,18	1,42
B38F0578	0,94	-8,06	-0,30	-0,55	0,11
B38F0583	1,45	-7,05	0,58	0,40	0,87
B38F0642	1,44	-0,61	0,7	0,43	1,03
B38F0646	1,84	-0,23	0,95	0,68	1,29
B39A0225	1,08	-1,31	0,35	0,20	0,46
B39A0230	1,59	-1,49	1,59	1,47	1,73

Kader: indeling van grondwatertrappen

In het Nederlandse grondwaterbeleid wordt de indeling in grondwatertrappen gebruikt. Er worden zeven grondwatertrappen onderscheiden, op basis van de gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG) en gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG) van het jaar. Globaal geldt dat hoe lager het Romeinse cijfer van een grondwatertrap is, hoe natter de plek.

Grondwatertrap	GLG (cm –mv)	GHG (cm –mv)
I	0-40	0-50
II	0-80	50-80
III	0-40	80-120
IV	40-120	80-120
V	0-40	>120
VI	40-80	>120
VII	>80	>120

Figuur 5.1 Grondwatertrappenkaart (www.bodemdata.nl).

5.3.4 Toekomstplannen

Het belangrijkste toekomstplan voor het Eiland van Schalkwijk betreft het koersdocument dat op 7 december 2010 door B&W van de gemeente Houten is vastgesteld. Het is een procesdocument waarin een gemeenschappelijkheid in de aanpak van een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van het Eiland van Schalkwijk tussen gemeente en provincie wordt gezocht. Als input voor dit

koersdocument is in 2010 onder meer een viertal ontwikkelingsbeelden voor het Eiland van Schalkwijk opgesteld, waarbij respectievelijk Natuur, Landbouw, Recreatie en Energie de hoofdrol vervullen. Deze ontwikkelingsbeelden zijn nadrukkelijk alleen ter inspiratie ontwikkeld.

De belangrijkste visiepunten per aspect zijn:

Natuur: veel nieuwe waterrijke natuur afgewisseld met weilanden, voor soorten van natte graslanden.

Landbouw: er blijven drie kerngebieden over waar landbouw bedreven kan worden.

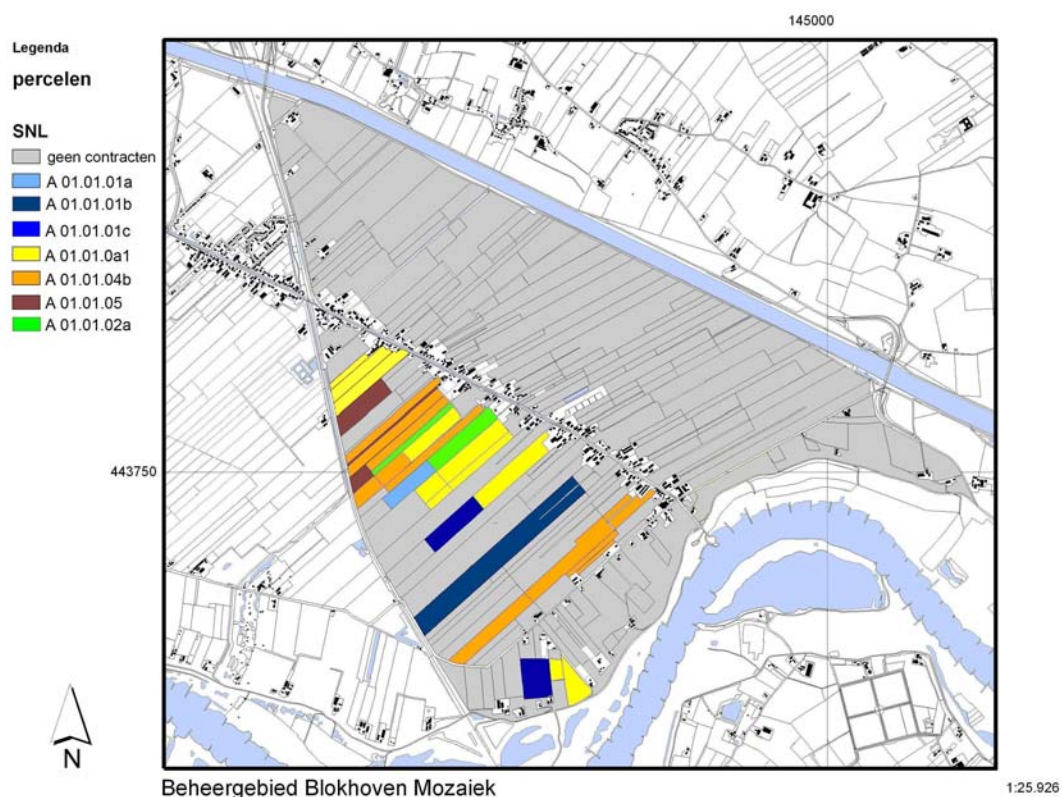
Energie: over de gehele lengte van het Amsterdam-Rijnkanaal langs het Eiland van Schalkwijk zijn windmolens gepland.

Recreatie: veel mogelijkheden voor recreatief gebruik van het gebied door middel van bijvoorbeeld campings en wandel- en fietspaden.

5.3.5 Ligging van huidige beheerpakketten

Voor broedende weidevogels zijn de belangrijkste deelgebieden van het Eiland van Schalkwijk (delen van) a. Polder Vuylcop en b. Polder Blokhoven. Daarnaast zijn er twee belangrijke kleinere kernen, namelijk c. langs de Kanaaldijk tegenover Landgoed Wickenburgh, en d. een kern tussen Lekdijk, Scheidingsweg en Pothuizerweg. In het westelijke deel van het Eiland van Schalkwijk liggen deelgebieden a en b (deels; vanaf hier Blokhoven-West), terwijl in het oostelijke deel deelgebieden b (deels; vanaf hier Blokhoven-Oost), c en d liggen.

Voor het oostelijke deel van het Eiland van Schalkwijk is een collectief weidevogelbeheersplan opgesteld (Peek & Dijkman, 2010). Uit het plan volgt dat beheerpakketten in het kader van de SNL zijn aangegaan in alleen deelgebieden b en d (respectievelijk Blokhoven-Oost, en de kern tussen Lekdijk, Scheidingsweg en Pothuizerweg). Voor de deelgebieden a (polder Vuylcop) en deels b (Blokhoven-West) is geen collectief weidevogelbeheersplan opgesteld.

Figuur 5.2 Ligging percelen met bijbehorende beheerpakketten op het Eiland van Schalkwijk (uit: Peek & Dijkman, 2010).

5.4 Locatie van relevant compensatiegebied

De meest geschikte locatie voor compensatie van de verdwijnende weidevogels van Meerpaal-Zuid kan vanuit verschillende oogpunten worden bepaald. Qua abiotiek (zowel bodemopbouw als grondwaterstanden) is het gehele Eiland van Schalkwijk vergelijkbaar met Meerpaal-Zuid zodat wat abiotiek betreft er geen belemmeringen zijn bij de keuze van het compensatiegebied.

5.4.1 Aansluiten bij kerngebieden

Het voordeel van aansluiting bij kerngebieden is dat inrichting van het gebied minder nodig is. Immers, het gebied voldoet al aan de specifieke habitatvereisten van broedende weidevogels gezien hun voorkomen.

Wanneer een gebied met lage dichtheden aan weidevogels als compensatiegebied wordt geselecteerd, dan zal het behalen van hoge dichtheden weidevogels tijd vergen, omdat ook de ontwikkeling van de habitatvereisten in dat compensatiegebied tijd zal vergen.

Onder kerngebieden worden hier de belangrijkste deelgebieden verstaan binnen het Eiland van Schalkwijk. Dit zijn de vier deelgebieden zoals genoemd in paragraaf 5.3.5. Overige gebieden zijn ofwel ongeschikt voor weidevogels vanwege habitat of aanwezigheid van landschapselementen, of kennen van oudsher lage dichtheden weidevogels.

5.4.2 Aansluiten bij ligging Meerpaal-Zuid

Omdat dezelfde weidevogels jaar-in-jaar-uit naar dezelfde gebieden terugkeren om te broeden is, is het verstandig om, indien mogelijk, het compensatiegebied zo dicht mogelijk bij Meerpaal-Zuid te situeren. Polder Vuylcop zou dan de eerste optie zijn.

5.4.3 Aansluiten bij ligging beheerpakketten

Versterking van het gebied waar al beheerpakketten liggen zou deze kern robuuster en dus duurzamer maken. Vanwege dit criterium zou dan de voorkeur uitgaan voor Blokhoven-Oost en/of de (kleinere) kern tussen Lekdijk, Scheidingsweg en Pothuizerweg.

5.4.4 Aansluiten bij toekomstige ontwikkelingen

Voor een duurzame compensatie is het zinvol om deze te laten plaatsvinden waar ook in de toekomst landbouw wordt voorzien. Hierbij kan dan als eerste gekeken worden naar het koersdocument en de ontwikkelingsbeelden die voor het Eiland van Schalkwijk zijn opgesteld.

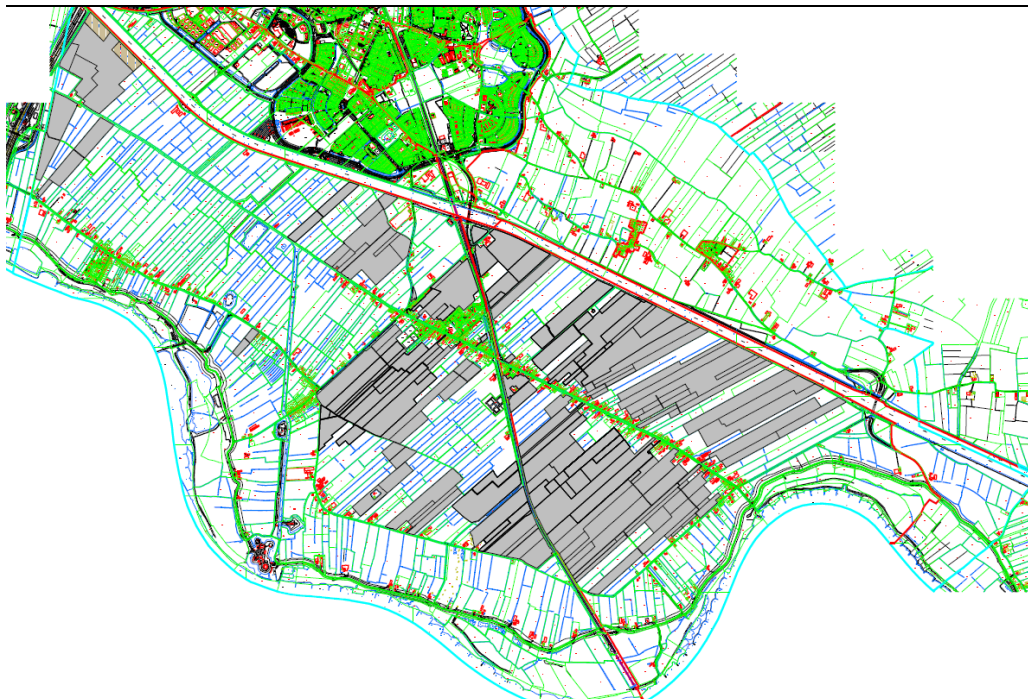
Voor de huidige compensatieopgave van weidevogels is het goed op te merken dat in alle ontwikkelingsbeelden voor het Eiland van Schalkwijk ruimte is voor landbouw, hoewel deze vooral liggen langs de rand van het gebied (bijvoorbeeld langs de Kanaaldijk-Oost en langs de Lekdijk).

Het beeld energie levert een extra belemmering voor weidevogels langs de Kanaaldijk-Oost in de vorm van de projectie van een serie windmolens. Plaatsing van dergelijke hoge landschapselementen levert een schaduwwerking op het landschap hetgeen naar verwachting dergelijke gebieden onaantrekkelijk maakt voor weidevogels. Het beeld recreatie geeft aan intensieve recreatie vooral in het westelijke deel van het Eiland van Schalkwijk is geprojecteerd, en extensieve in het oostelijke. Weidevogels komen in hogere aantallen voor als het landschap extensief wordt gebruikt.

5.4.5 Aansluiten bij beschikbaarheid van gronden

Binnen het Eiland van Schalkwijk zijn veel gronden in eigendom van grondontwikkelaars (figuur 5.3), in afwachting van toekomstige plannen voor het gebied. Afhankelijk van de opstelling van

grondontwikkelaars is het wellicht mogelijk op een handige manier grond te verwerven of pachten.

Figuur 5.3 Grondposities van projectontwikkelaars op het Eiland van Schalkwijk (in grijs)

5.5 Voorstel tot inrichting en beheer van compensatiegebied

5.5.1 Opties voor Eiland van Schalkwijk West versus Eiland van Schalkwijk Oost

Algemeen

Ingezet wordt op een compensatie die bestaande kerngebieden verstevigd. Dit betekent dat met compensatie wordt ingezet op één van de huidige deelgebieden a tot en met d. Ingezette gelden worden op deze manier meer efficiënt benut. Het westen en oosten van het Eiland van Schalkwijk verschillen in de aanwezigheid van een collectief weidevogelplan en de aanwezigheid van projectontwikkelaars. De aanwezigheid van projectontwikkelaars hebben uiteindelijk geen doorslag gegeven in de keuze voor een compensatiegebied.

Eiland van Schalkwijk west

Op het Eiland van Schalkwijk bestaat voor het gebied ten westen van de spoorlijn geen collectief weidevogelplan. Dat betekent dat er op dit moment ook geen beheerovereenkomsten in het westelijk deel zijn afgesloten. Compensatie kan plaatsvinden via een op te stellen collectief weidevogelplan voor een (deel van het) deelgebied. Pas indien een dergelijk plan door de provincie Utrecht wordt goedgekeurd, kunnen ook daar beheerovereenkomsten worden afgesloten. Compensatie zou dan bijvoorbeeld kunnen gebeuren via duurzame subsidie van beheerovereenkomsten in het gebied, bijvoorbeeld in het deel van polder Vuylcop waar gedurende de voormalige regeling SAN nog beheerpakketten lagen. Een voordeel is bovendien dat het gebied ook dichtbij de Meerpaal-Zuid ligt. Deze ligging vergroot de kansen op succesvolle compensatie omdat weidevogels heel plaatstrouw zijn zodat zij bij voorkeur broeden in gebieden waar zij het vorige broedseizoen ook broedden.

Eiland van Schalkwijk oost

Voor het oosten van de spoorlijn is wel een collectief weidevogelplan aanwezig. Indien in het oostelijke deel wordt gecompenseerd, zou kunnen worden aangesloten bij de al bestaande beheerpakketten. In aangrenzende percelen zouden extra beheerpakketten kunnen worden gelegd, of de huidige beheerpakketten zouden kunnen worden verzwaaard (mits de huidige regeling SNL dit laatste toelaat).

Conclusie

Uit het oogpunt van duurzame compensatie zijn er in feite grofweg twee opties:

- In het westen zou kunnen worden overwogen een collectief weidevogelplan op te stellen zodat compensatie kan plaatsvinden op percelen binnen Polder Vuylcop (deelgebied a in paragraaf 3.5.3). Via specifieke inrichtings- en eventueel beheermaatregelen kan de nog goede weidevogelstand in bepaalde delen van Polder Vuylcop worden gewaarborgd en worden vergroot
- Bij compensatie in het oosten moet worden overwogen aan te sluiten bij de reeds bestaande beheerovereenkomsten, hetzij via uitbreiding van het huidige gebied, hetzij door verzwaring van de huidige beheerpakketten

Per deelgebied sluit deze conclusie aan bij de conclusies van de vier afzonderlijke oogpunten (waarbij die van beschikbaarheid van gronden niet is meegeteld) zoals in paragraaf 5.4 zijn geformuleerd.

5.5.2 Organisatie

Idealiter vindt voorafgaand aan de uitvoering van de ingreep compensatie plaats. Dit is een aandachtspunt bij de uitvoering.

Compensatie wordt gericht op een aantal specifieke percelen. De eigendomskwestie van percelen is vervolgens nog een belangrijk punt, dat mede bepaalt hoe beheer van de percelen zal kunnen plaatsvinden. Omdat de compensatie op redelijk korte termijn moet worden gerealiseerd kan het nodig zijn om verschillende realisatiestrategieën naast elkaar te hanteren, waarbij praktische haalbaarheid en draagvlak belangrijke criteria zijn. Hoe inrichting en beheer op de beste manier juridisch kan worden ingestoken met de stakeholders, valt buiten de scope van dit rapport. Opties kunnen zijn via het Groenfonds, via een grondbank, of via een door de gemeente op te richten fonds. Bij uitvoering van de plannen zou ook aansluiting kunnen worden gezocht met partijen buiten de gemeente.

Er volgt een aantal strategieën dat echter niet volledig is:

Verwerving (inrichting)

Verwerving biedt de meeste garanties op continuïteit. Eigendom kan blijven bij de overheid of kan worden overgedragen aan een terreinbeherende instantie. De bestemming van de grond wordt 'natuur'. Praktisch lijken de kansen hiervoor vooral aanwezig als er sprake zal zijn van grondmobiliteit. Reeds verworven gronden kunnen, mits gunstig gelegen, aangewend worden voor noodzakelijke compensatie. Eventueel kunnen zij ook ingezet worden in een kavelruilproject waarbij landbouwkundige structuur en compensatie in samenhang kunnen worden geoptimaliseerd. Aanvullende verwerving is wellicht op kleine schaal mogelijk, maar sterk afhankelijk van de 'toevallige' mogelijkheden. Qua draagvlak in de streek kan aanvullende verwerving op bezwaren stuiten vanwege concurrentie met de landbouw.

Pacht (inrichting)

Door de grondpositie van de gemeente Houten bestaan er wellicht mogelijkheden voor nieuwe pachtcontracten waarin het weidevogelbeheer wordt meegenomen. De waardedaling als gevolg van herinrichting ten behoeve van weidevogels wordt in dit geval verrekend met de nieuwe pacht prijs. Het is niet bekend hoe groot de praktische mogelijkheden op korte termijn zijn.

Agrarische weidevogelbedrijven (inrichting)

Dit is een specifieke vorm van particulier natuurbeheer, waarbij een agrarisch bedrijf zich gaat richten op weidevogels als volwaardige taak in plaats van of naast de normale agrarische bedrijfsvoering. Kosten voor waardedaling gronden, inkomstenderving, inrichting en beheer worden geregeld in de vorm van een langlopende overeenkomst met een duidelijke taakstelling. Praktische mogelijkheden zijn vooralsnog onbekend.

Terreinbeherende organisatie (beheer)

Beheertaken kunnen, met name na verwerving, komen te liggen bij een terreinbeherende organisatie. Financiering en taakstelling worden op de gebruikelijke wijze tussen overheid en beheerder geregeld op basis van een beheerplan.

Agrariërs en/of agrarische natuurvereniging (beheer)

Alternatief is dat de beheertaken worden neergelegd bij een agrarische natuurvereniging. Hiervoor wordt een langlopende beheerovereenkomst afgesloten op basis van een collectief weidevogelplan.

5.5.3 Haalbaarheid

Bovenstaande conclusie voor twee verschillende opties voor compensatie is gebaseerd op de huidige inrichting van het Eiland van Schalkwijk. Voor het gebied is echter een aantal ontwikkelingsbeelden geschetst die meer of mindere mate de geschiktheid van deze twee opties kunnen beïnvloeden.

De keuze van het compensatiegebied zou bij het ontwikkelingsbeeld energie logischerwijze eerder in het westelijke deel moeten liggen vanwege de plaatsing van windmolens in het oostelijke deel. Daarentegen zou het compensatiegebied bij het ontwikkelingsbeeld recreatie duidelijk in het oostelijke deel moeten liggen vanwege de intensieve recreatie die in het westen is gepland. Voor de ontwikkelingsbeelden natuur en landbouw zijn er weinig verschillen tussen west en oost.

Haalbaarheid is daarnaast afhankelijk van een aantal (evidente) factoren als beschikbaarheid van financiën, en bereidheid van agrariërs en projectontwikkelaars om mee te doen. Tenslotte is in de voorstellen ervan uitgegaan dat een collectief weidevogelplan wordt gehonoreerd door de provincie of dat de gemeente bestaande beheerpakketten kan 'opplussen'. Dit is echter afhankelijk van het wettelijke mogelijkheden binnen de huidige subsidieregelingen. De provincie Utrecht zal hierover uitsluitsel geven.

5.6 Financiën

De inrichting en/of beheer van landbouwgrond voor weidevogels kost geld. In deze paragraaf wordt een indicatie gegeven van de kosten die met compensatie gemoeid zijn. Daarbij wordt gefocust op maatregelen die gericht zijn op de Grutto. Kosten worden weergegeven per eenheid, veelal per hectare (per jaar).

5.6.1 Kosten voor verwerving of verpachting van gronden

De kosten voor verwerving zijn gebaseerd op kosten zoals vermeld in de Grondprijsmonitor 2009¹. Hierbij zijn de prijzen aangehouden zoals die gelden voor het deelgebied Kromme Rijnstreek & Utrechtse Heuvelrug (dat weer volgens de Grondprijsmonitor deel uitmaakt van de regio Veehouderijgebied Utrecht).

Kosten voor pacht zijn gebaseerd op de kosten zoals vermeld voor grasland in de brochure "Pacht, nieuwe regels en prijzen 2009"². Bij pachtkosten zijn de kosten aangehouden voor reguliere pachtovereenkomsten (en overige pachtvormen waarvoor pacht prijsbescherming geldt) voor het pacht prijsgebied Rivierengebied (waaronder de gemeente Houten valt), met tarieven die gelden voor pachtovereenkomsten die zijn ingegaan na 1 september 2007. Nieuwe pacht prijzen worden per 1 juli 2011 vastgesteld.

Let op dat pachtovereenkomsten en pachtwijzigingsovereenkomsten voor goedkeuring naar de grondkamer moeten worden gestuurd. De actuele tarieven van de diensten van de grondkamer zijn te vinden op www.invloket.nl.

5.6.2 Kosten voor inrichtingsmaatregelen

Voor deze kosten gelden de tarieven zoals die worden gehanteerd in de laatste versie van de Groenblauwe catalogus uit 2007. Deze is tevens door de Europese Commissie goedgekeurd³.

Specifieke inrichtingsmaatregelen zijn altijd gebiedsafhankelijk en dus maatwerk. Het heeft daarom geen zin om hier maatregelen voor te stellen, maar dergelijke maatregelen worden in een later stadium wel meegenomen. Te denken valt aan het verwijderen van een boom, bomenrij of rietveld die de openheid van het beoogde gebied in de weg staan.

5.6.3 Kosten voor beheermaatregelen

Voor deze kosten wordt aangesloten bij de tarieven zoals die worden gehanteerd binnen het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer voor het jaar 2011⁴. Er wordt hier alleen gefocust op beheerpakketten die geschikt zijn voor weidevogels op grasland (ofwel beheertype A01.01 met de bijbehorende beheerpakketten). Aan de instapvoorwaarden worden enkele algemene voorwaarden gesteld die in de tarievenlijst zijn te vinden. Belangrijkste voorwaarden zijn dat de grond grasland moet betreffen, en dat de beheereenheid ten minste 0,5 ha groot is.

5.6.4 Overzicht van kosten

¹ download via http://www.dienstlandelijkgebied.nl/portal/page?_pageid=120,1&_dad=portal&_schema=PORTAL

² download via

http://www.hetInvloket.nl/portal/page?_pageid=122,1780509&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_file_id=47967

³ download via <http://www.catalogusgroenblauwediensten.nl/pages/catalogus-raadplegen.aspx>

⁴ download via <http://www.portaalnatuurenlanschap.nl/snl/onderdelen-stelsel/tarieven>

Verwerving

De kosten voor verwerving van grond per hectare bedraagt (afgerond): EUR 63.000,00. Bovenop deze kosten komen nog kosten voor beheer (en eventueel nadere inrichting van het gebied). Vanwege de hoge kosten die gemoeid zijn met verwerving, blijkt het echter geen optie voor compensatie.

Pachten

De hoogst toelaatbare pacht prijs voor grasland per hectare per jaar bedraagt: EUR 667,00. Bovenop deze kosten komen nog eventuele extra kosten voor beheer en nadere inrichting van het gebied.

Beheermaatregelen

A 01.01.01: Beheerpakket Weidevogelgrasland met rustperiode (per ha per jaar):

Weidevogelgrasland met rustperiode die loopt van 1 april tot 1 juni: EUR 275,00

Weidevogelgrasland met rustperiode die loopt van 1 april tot 8 juni: EUR 400,00

Weidevogelgrasland met rustperiode die loopt van 1 april tot 15 juni: EUR 532,00

Weidevogelgrasland met rustperiode die loopt van 1 april tot 22 juni: EUR 599,00

Weidevogelgrasland met rustperiode die loopt van 1 april tot 1 juli: EUR 1.028,00

Weidevogelgrasland met rustperiode die loopt van 1 april tot 15 juli: EUR 1.190,00

Weidevogelgrasland met rustperiode die loopt van 1 april tot 1 augustus: EUR 1.376,00

In de rustperiode wordt de beheereenheid niet beweide, gemaaid, gerold, gesleept, gescheurd, gefreesd, (her)ingezaaid, doorgezaaid of bemest. In de periode is het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen niet toegestaan.

Als buiten de rustperiode ruige mest wordt toegepast (tussen tenminste 10 ton en maximaal 20 ton per ha per jaar) geldt een toeslag van: EUR 138,72.

A 01.01.02: Beheerpakket Weidevogelgrasland met voorweiden (per ha per jaar):

Weidevogelgrasland met rustperiode die loopt van 1 mei tot 15 juni: EUR 230,00.

Weidevogelgrasland met rustperiode die loopt van 8 mei tot 22 juni: EUR 230,00.

In dit pakket wordt een rustperiode in acht genomen met dezelfde voorwaarden als voor pakketten onder A 01.01.01. Verder mag niet voor de rustperiode worden gemaaid.

Als buiten de rustperiode ruige mest wordt toegepast (tussen tenminste 10 ton en maximaal 20 ton per ha per jaar) geldt een toeslag van: EUR 138,72.

A 01.01.03: Beheerpakket Plas-dras (per ha per jaar):

Plas-dras met inundatieperiode van 15 februari tot 15 april: EUR 759,00.

Plas-dras met inundatieperiode van 15 februari tot 15 mei: EUR 1.211,00.

Plas-dras met inundatieperiode van 15 februari tot 15 juni: EUR 1.981,00.

Plas-dras met inundatieperiode van 15 februari tot 1 augustus: EUR 1.981,00.

De beheereenheid wordt jaarlijks geïnundeerd. In de inundatieperiode staat op tenminste 60 % van de beheereenheid het waterpeil ten minste 5 en ten hoogste 20 cm boven het maaiveld.

A 01.01.03: Beheerpakket Landbouwgrond met legselbeheer (per ha per jaar):

Legselbeheer; 50 broedparen: EUR 88,00.

Legselbeheer; 75 broedparen: EUR 108,00.

Legselbeheer; 100 broedparen: EUR 130,00.

De beheereenheid wordt tijdens het broedseizoen een of enkele malen afgezocht op aanwezige legfels; de legfels worden gemarkeerd en, indien de beheereenheid wordt beweide, van deugdelijke legfelbeschermers voorzien. Indien een perceel wordt gemaaid of anderszins bewerkt, wordt een enclave van tenminste 50 m² om de aanwezige nesten gevrijwaard van alle landbouwkundige werkzaamheden.

Een toeslag geldt als er stroken van minimaal 6 en maximaal 12 meter breed (zogenaamde kuikenstroken) tenminste 2 weken later gemaaid worden dan de rest van het perceel. Deze toeslag betreft: EUR 384,10.

A 01.01.04: Beheerpakket Kruidenrijk weidevogelgrasland (per ha per jaar):

Hiervoor geldt een vergoeding van: EUR 1.028,00.

Bij dit pakket geldt standaard een rustperiode van 1 april tot 15 juni. Uitsluitend bemesting met vaste mest is toegestaan buiten de rustperiode. In de rustperiode wordt de beheereenheid niet beweide, gemaaid, gerold, gesleept of bemest. In de periode is het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen niet toegestaan. Buiten de rustperiode mag wel pleksgewijs bestrijding plaatsvinden van akkerdistel, ridderzuring en brandnetel. Het gewas wordt jaarlijks voor 1 augustus afgevoerd door middel van maaien en afvoeren. Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid.

Als buiten de rustperiode ruige mest wordt toegepast (tussen tenminste 10 ton en maximaal 20 ton per ha per jaar) geldt een toeslag van: EUR 138,72.

A 01.01.05: Beheerpakket Extensief beweide weidevogelgrasland (per ha per jaar):

Hiervoor geldt een vergoeding van: EUR 495,00.

Tussen 1 april en 15 juni wordt de beheereenheid niet gemaaid, gerold, gesleept, gescheurd, gefreesd, (her)ingezaaid, doorgezaaid of bemest. In de periode is het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen niet toegestaan. Beweiding is verplicht tot 15 juni met minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE per ha.

5.6.5 Uitwerking van een mogelijk beheerscenario

Het scenario dat in deze paragraaf is uitgewerkt, betreft één van de mogelijkheden. Naast dit scenario zijn er nog meer uitwerkingsmogelijkheden. Het volgende realistische scenario wordt voorgesteld op basis van de voorgaande vaste vergoedingen. In dit voorbeeld wordt de prijs van pacht niet meegenomen. Deze uitwerking kan worden opgevat als een financieel gemiddeld scenario, waarbij er vanuit gegaan wordt dat compensatie plaatsvindt op gronden waar op dit moment nog geen aangepast weidevogelbeheer wordt gevoerd. Als voor verzwaring van de bestaande pakketten wordt gekozen, kan compensatie financieel goedkoper uitvallen. Verzwaring van de huidige pakketten kan echter mogelijk ontoereikend zijn om te voldoen aan de compensatieopgave. In het uitgewerkte scenario is gerekend met 'gemiddelde' pakketten. Zwaardere pakketten resulteren uiteraard in oplopende beheerkosten.

Als uitgangspunten voor dit scenario worden de in dit rapport beschreven randvoorwaarden aangehouden, aangevuld met:

- Per Gruttogezin is circa 1,4 hectare kuikenland nodig. Kuikenland wordt in dit geval gekarakteriseerd door een uitgestelde maaidatum, kruidenrijk grasland met een lengte tussen 15 en 20 centimeter (liefst boven 18 centimeter) en onbemeste graslandranden
- Het grasland dat wordt beweid en/of gemaaid voor juni, maar niet daarna, wordt in minimaal 3 blokken gemaaid die minimaal één week uit elkaar liggen
- Toepassen van ruige mest voor het broedseizoen en op percelen met uitgesteld maaien is zeer wenselijk
- Voor het voorkomen van de Scholekster en de Kievit is beweiding van een deel van het gebied onmisbaar

Voor het compenseren van de Gruttopopulatie ter plaatse van Meerpaal-Zuid is tenminste 50 % van het totale oppervlakte als kuikenland noodzakelijk. De overige 50 % kunnen afwisselend worden in gericht met verschillende beheerpakketten, om de diversiteit op deze manier zo hoog mogelijk te maken. Dit resulteert in de volgende verdeling van beheerpakketten.

50 % kruidenrijk weidevogelgrasland (A01.01.05) à EUR 1.028,00 /ha/jaar

25 % weidevogelgrasland (A01.01.01a-c) met een rustperiode van

- 1 april tot 1 juni (9 %) à EUR 275,00 /ha/jaar

- 1 april tot 8 juni (8 %) à EUR 400,00 /ha/jaar

- 1 april tot 15 juni (8 %) à EUR 532,00 /ha/jaar

24 % ha landbouwgrond met legselbeheer (A01.01.04b) à EUR 88,00 /ha/jaar

1 % plasdras (A01.01.03a) à EUR 759,00 /ha/jaar

Optioneel is het uitrijden van ruige mest à EUR 138,72 /ha/jaar. Voor het broedsucces van weidevogels is dit zeer wenselijk. In dit scenario is uitgegaan dat dit in de helft van het te compenseren gebied gebeurt.

In tabel 5.3 wordt de berekening weergegeven. Voor alle duidelijkheid: in deze tabel zijn de kosten voor eventuele inrichtings-, pacht- en monitoringskosten niet meegenomen.

Tabel 5.3 Berekening van een scenario ter compensatie van de weidevogelwaarden van Meerpaal-Zuid.

Beheerpakket	Percentage	Prijs/ha/jaar
A01.01.05	50 %	1.028,00
A01.01.01a	9 %	275,00
A01.01.01b	8 %	400,00
A01.01.01c	8 %	532,00
A01.01.04b	24 %	88,00
A01.01.03a	1 %	759,00
Ruige mest	50 % van totale oppervlak	138,72

Kenmerk R001-4755283RVJ-ibs-V04-NL

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Het gebied Meerpaal-Zuid in de gemeente Houten kent een rijke weidevogelbevolking. Vanwege ontwikkeling van het gebied is gezocht naar mogelijkheden ter compensatie. Hierbij is gekeken naar het Eiland van Schalkwijk waar de abiotiek vergelijkbaar is, en waar plaatselijk al veel aan weidevogelbescherming wordt gedaan. Het Eiland van Schalkwijk bestaat uit een westelijk en een oostelijk deel, van elkaar gescheiden door een spoorlijn.

Uit het oogpunt van duurzame compensatie van de weidevogelbevolking van Meerpaal-Zuid zijn er in feite grofweg twee opties:

- In het westen zou kunnen worden overwogen een collectief weidevogelplan op te stellen zodat compensatie kan plaatsvinden op percelen binnen Polder Vuylcop (deelgebied a in paragraaf 3.5.3). Via specifieke inrichtings- en eventueel beheermaatregelen kan de nog goede weidevogelstand in bepaalde delen van Polder Vuylcop worden gewaarborgd en worden vergroot
- Bij compensatie in het oosten moet worden overwogen aan te sluiten bij de reeds bestaande beheerovereenkomsten in vooral Blokhoven-Oost, hetzij via uitbreiding van het huidige gebied, hetzij door verzwaring van de huidige beheerpakketten

Beide opties leiden tot een robuuster weidevogelgebied (met de Grutto als boegbeeld) dan die nu al aanwezig is.

6.2 Aanbevelingen

Aanbevelingen ten aanzien van inrichting- en beheer

Het beheer in deze gebieden zou via beheerpakketten kunnen worden geregeld, waarbij vooral pakketten met een late eerste maaidatum prioriteit hebben. Dit zijn pakketten die ervoor zorg dragen dat de jongen ook groot kunnen worden.

Bij het afsluiten extra pakketten zou een belangrijke taak bij de Houten Snip kunnen liggen, omdat zij daarin nu ook al een taak hebben in Blokhoven-Oost en directe omgeving.

Naast geschikte pakketten kan ook via inrichting het compensatiegebied optimaal worden ingericht. Te denken valt hierbij aan de realisatie van een hoge grondwaterstand binnen graslandpercelen in het voorjaar (circa beneden 20 cm beneden maaiveld), het creëren van plasdras-situaties, het handhaven en/of creëren van voldoende open landschap, en het handhaven van een relatief lage verkeers- en recreatieve druk.

Of de maatregelen doorgevoerd kunnen worden, is echter (vrijwel) volledig afhankelijk van de bereidheid van de desbetreffende eigenaar(s).

Elders op het Eiland van Schalkwijk (ten westen van de spoorlijn) vindt op termijn mogelijk omvorming plaats van grasland naar een waterrijk gebied afgewisseld met natte weilanden. Deze ontwikkeling biedt voldoende kansen om weidevogels een broedgebied te geven. Ten tijde van het ontwerp van dit gebied moeten weidevogels daarin echter wel een prominente plaats krijgen.

Aanbeveling ten aanzien van specifieke selectie van compensatiepercelen

Een vooronderzoek waarbij de bodem (soort, grondwaterstand, dikte teelaarde) en bodemfauna (percentage, soorten) wordt onderzocht is belangrijk voor de keuze van specifieke percelen. Een dergelijk vooronderzoek dient uitgevoerd worden op het moment dat wordt overgegaan tot contractvorming met een eigenaar van het perceel.

7 Literatuur

[van Dijk, A.J. 2004] Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

[Nijland, F. & van Paassen, A. 2007] Instructie Alarmtellingen; tellingen van paren en gezinnen van Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur en Wulp. Landschapsbeheer Nederland, Utrecht. Rapport 27, Bureau N, Leeuwarden.

[Oosterveld, E.B. 2009] Opkrikplannen weidevogelreservaten Eemland. A&W rapport 1300. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.

[Oosterveld, E.B. & Altenburg, W. 2005] Kwaliteitscriteria voor weidevogelgebieden, met toetslijst. Tweede druk. A&W rapport 412. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.

[Oosterveld, E.B., Terwan, P. & Guldemond, J.A. 2007] Mozaïekbeheer voor weidevogels: evaluatie en mogelijkheden voor optimalisering. A&W-rapport 969 & CLM-rapport 652. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.

[Teunissen, W.A. & van Kleunen A. 2000] Weidevogels inventariseren in cultuurland. Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

[van 't Veer, R., Raes, N. & Scharringa, C.J.G. 2010] Weidevogels in Noord-Holland; ecologie, beleid en ontwikkelingen. Rapportnummer 10-044. Landschap Noord-Holland, Heiloo & van 't Veer & de Boer Ecologisch Advies- en Onderzoeksbureau, Jisp.

[TAUW 2010]. Visie Ecologie Meerpaal-Zuid: inventarisatie natuurwaarden, gebiedsanalyse en visie. Tauw bv, Utrecht.